

Egy kis neuroteológia

■ Szendi Gábor: *Isten az agyban.* Jaffa Kiadó, Budapest, 2008. 284 oldal, 2940 Ft

Hívók vagyunk vagy sem, talán mindannyian hiszünk valamiben. De hol? Agyunk mely részeiben - „történnék” (fiziológiai szempontból) a vallási élmények? Egy két-három évtizedes tudomány szak, a *neuroteológia* művelői - komputertomogáffal (CT), mágneses rezonanciás képalkotóval (MRI) és más agydiagnosztikai eszközökkel végzett kísérleteik során - megtalálták, s működés közben megvizsgálták a hol „vallásközpontnak”, hol „istenmodulnak” elnevezett agyrészt - alkalmasint a temporális vagy halántéklebenyben. Éppen ott, ahol az epilepsziás rohamok többségének kiindulópontját sikerült lokalizálni.

A többek között Michael Persinger és Andrew Newberg nevével fémjelzett neuroteológia - amelynek magyarul először most, Szendi Gábor szentelt könyvet - annyit állít, hogy a halántéklebenyi epilepsziában és a vallási elragadtatásban ugyanazok az idegpályák vesznek részt, s hogy a módosult tudatállapot fokozott agyi elektromos működéssel jár együtt. E viszonyos új kísérleti eredmények összecsengenek azokkal a korábbi megfigyelésekkel, melyek szerint az epilepsziások között sok a vallási megszállott, illetve, hogy a vallási elragadtatást intenzíven átélők között bőven akad epilepsziás személy.

„Ti mind egészségesek vagytok, sejtelmetek sincs arról a boldogságról, melyet mi, epilepsziások érzünk közvetlenül a roham előtt. Mohamed azt állítja a *Korán*ban, hogy látta a paradicsomot és volt benne. Minden okos bolond meg van arról győződve, hogy egyszerűen hazudik és csal! De nem! Nem hazudik! Igazán a paradicsomban volt epilepsziás rohamja közben, melyben ő is

szenvedett. Nem tudom, percekig, órákig vagy hónapokig tart-e ez a boldogság, de higgyék el, szavamra, a világ összes örömeiért nem adnám.” Dosztojevszkij fenti szavait Szendi Szofja Kovalevszkaja orosz matematikusnőtől idézi, aki visszaemlékezéseiben beszámol az epilepsziás és mélyen vallásos íróval történt találkozásairól.

Azt már a régi görögök is tudták, hogy a nyavalyatörésnek, frásznak is mondott rohambetegség és a vallás összefügg, Hippokratész tanítványa is tudta, aki *Szent betegség* címen írt könyvet. Latinul azóta is *morbus sacer*nek emlegetik az epilepsziát, ama tapasztalatok alapján, hogy a nyavalyatörősöknek igen gyakran megvilágosodásuk szokott lenni, általában közvetlenül a roham előtti stádiumban, az *aurában*, amelyről Dosztojevszkij is beszélt. A rohamban szenvedő temporális epilepsziást az évezredek közhiedelem szerint jó vagy rossz szellem(ek), esetleg maga az Isten ragadja, illetve szállja meg. Az ideg orvos-író Csáth Géza szerint e „régibbi véleményeket jól meg lehet érteni. Az epilepsziás, amint elveszti az öntudatát, összerogy és görcsökbek rángatózik, valóban olyanféle benyomást kelt, mint akit valame ismeretlen erő a földre terít, és rövid birkózás után végképp leteper”.

Hogy miben is áll az az ismeretlen erő, miféle a vallási elragadtatás tartalma, annak firtatását a neuroteológia nem tekinti a maga feladatának. Ezt Szendi többször is hangsúlyozza könyvében. Ahogyan azt is, mekkora lépés volt az epilepszia-kutatásban annak a felismerése - például a sors-analitikus Szondi Lipót részéről -, hogy olyanok is lehetnek epileptoid típusúak, akiknek a szakirodalom által *grand mal*nak nevezett nagyrohama nem szokott lenni. Michael Persinger

is rájött, hogy a temporális epilepszia a halántéklebenyi labilitás szélső formája csupán.

Epileptoid karakterűnek írja le Szondi (s temporális epilepsziásnak mondja Szendi) Mózeset, aki - Káinhoz hasonlóan maga is ölt embert (a *Genesis* tanúsága szerint egy egyiptomi munkavezetőt), ám azután megalkotta - avagy Istentől átvette, majd népének kihirdette - a „ne ölj!” parancsot. A temporális epilepsziás ember gyakran van tele gyilkos indulattal - mégis sokszor, hirtelen fordulattal, jámbor emberré válik. Ilyenek általában a megtérők - különösen azok, akik emocionális fordulattal, hirtelen lettek valamely vallás híveivé, esetleg maguk alapítottak vallást.

Neuroteológiai szemmel végigtekintve a világtörténelmen, feltűnő, hogy voltaképpen mind a három ábrahám vallást ma epilepsziásnak gondolt ember alapította. Mózesnek nehézkáros látomásában jelent volna meg tehát az égő csipkebokor és az Úr a kőtáblákkal. Pál apostol a damaszki úton vélhetően epilepsziás nagyrohamában látta Jézust, számos levelében pedig a halántéklebenyi epilepsziásokra jellemző hipergráfiája miatt ismételte annyiszor önmagát. Neuroteológiai szemmel nézve az eredetileg írástudatlan Mohamed is egy *grand mal* alkalmával kapta volna meg Istentől - Gábrriel arkangyal közvetítésével - a *Koránt*, s hozzá az utasítást, hogy „Olvasd!”

Mindebben önmagában nincsen semmi aggasztó. Abban azonban talán igen, hogy amikor Persinger egy 1997-es vizsgálatában egyetemisták agyát vizsgálta, s megkérdezte tőlük: „ha Isten azt mondaná, ölj, megtennéd-e az ő nevében?”, hét százalékuk igennel felelt. Igenlő válaszuk szorosan összefüggött a tempolomba járással. Szendi joggal fűzi

hozzá: e „kérdés-válasz ósmodellje Ábrahám, aki belső hangjára hallgatva majdnem megölte Izsákot”.

Csekély vigasz, hogy a keletiek más-képp vallásosak. Amikor Newberg a ferences apáccal készült vizsgálatok rákérdezték, azok biztosították: bármi is jönne ki a vizsgálatból, az az ő hitüket nem ingatná meg. Amikor azonban a dalai lámát kérdezték arról, mit tenne, ha a tudomány megcáfolná a hitét, csak annyit mondott: „Mégváltoztatnám a hitemet.”

Szendi Gábor arról is biztosít bennünket: agyunk működése vallásunkra vagy vallástalanságunkra való tekintet nélkül hasonló. A teisták ugyanazokkal a szavakkal írják le az *unio mysticát*, Istennel való egysülését, mint az ateisták azt az élményt, amit Csíkszentmihályi Mihály híres könyve óta áramlatnak (flow) nevez a világ: ilyenkor az öntudat kikapcsol, s az ember félelemérzés nélkül, felszabadultan adja át magát a feladatnak, amelyet végez. „Az Isten kezében vagyunk” és „a feladat kezében vagyunk” érzése nagyon hasonlít egymásra.

**PEN
DU
LUM**

színházi ingajarat

09/04/8-28.

www.trafo.hu

Tim Crouch (UK)

Peter Brook_Bouffes du Nord (F)

Rotozaza (UK)

Wayn Traub_Toneelhuis (B)

Fortedanse (H)

Dries Verhoeven (NL)

Space (NL-H)

